

Mattis Hörberg

Mattis Hörberg är känd för sina väggmålningar i de Blekingska bondehemmen. På 1890-talet målade han figurerna och läktarbarriären i Urshults kyrka.

Föddes i Högaböke den 11 november 1856. Dog den 28 januari 1926.

Föräldrarna ägde och brukade en mindre gård där. Fadern Håkan Eriksson, gift med Kerstin Larsdotter.

En av hans idoler var kyrkmålaren Per Hörberg. Det var möjligt att han därför tog namnet Hörberg istället för Håkansson som han hette som tidigare.

Mer om Mattis finns att läsa i Blekingeboken 1937. Ett utdrag därifrån finns nedan.

Mattis Hörbergs teckningar

ur den blekingska verkligheten

AV HENRY VILGRUND

MATTIS HÖRBERG FÖDDES den 11 november 1856. De flesta av denna årsboks läsare räkna honom förmodligen icke som en av Blekinges konstnärer av den anledningen, att de aldrig hört hans namn och icke känna till, att han målat något av bestående värde. Men det är verkligen fallet, att Mattis Hörberg, som i sitt liv var vanlig målare på landet med undantag av några år i yrket i Stockholm och Nora, bättre än de flesta i bild skildrat det landskap, som sett honom födas och dö. Det skulle mycket förvåna mig om icke Hembygdsförbundets medlemmar ofta drog sig till minnes hans namn och konst, sedan de sett prov på vad han kunnat åstadkomma. Inför ett konstverk erfar betraktaren en glädje, som står i riktig proportion till den tillfredsställelse, konstnären känt för sitt verk. Den intensitet, med vilken han skapat, utlöser en motsvarande energi hos åskådaren. Åro dessa funderingar naturliga, måtte Mattis Hörberg ha varit en stor konstnär, ty jag har ännu i färskt minne den glädje, som grep mig första gången jag såg de rum, som han dekorerat i västra Blekinge eller bläddrade i de skissböcker från hans senare år, som hans änka, fru Augusta Hörberg i Hemsjö, bevarat och som fått lämna illustrationsmaterialet till denna skissartade artikel. Jag har även haft tillfälle att iakttaga den beundran, som Mattis Hörbergs bilder framkallat hos dem, som mycket sysslat med den konst, som skildrar folket och landet. Det är mig sålunda ett nöje att för mina läsare få presentera mannen och hans konst. För första gången sker detta i tryck lika säkert som det icke blir den sista.

Men varför skulle icke en av Mattis Hörbergs egna söner få

hjälpa till med det, när han nu haft vänligheten att i en liten uppsats skildra sin faders levnad och skicka den till mig. Det är den unge skräddaren Gunnar Hörberg i Hemsjö och själv skriver han i ett litet bifogat brev, att det finns många meningar i uppsatsen, som böra omkastas och kanske även strykas. Jag ber de ärade läsarna begagna sig av hans tillåtelse och presenterar följaktligen uppsatsen i dess helhet.

"Mattis Hörberg, bekant för sina väggmålningar i de blekingska bondehemmen, föddes den 11 nov. 1856 i Högaböke, Ringamåla förs. Föräldrarna ägde och brukade en mindre gård där. Fadern, Håkan Eriksson, gift med Kerstin Larsdotter, hade utom Mattis flera stycken barn, och som tiderna under Mattis uppväxt- och skolår voro mycket hårda så var det många gånger svårt att få maten att räcka till.

Hans intresse för teckning och målning visade sig tämligen tidigt. En episod som han själv berättat visar detta. Modern som kanske många gånger hade svårt att få brödet att räcka ihop, brukade ge Mattis en möjlig bröds kalk: "Mattis åt upp den här skalken så får du en 4-styver!" Mattis åt upp den. Pengarna han fick gömde han till dess det blev en liten summa, för vilken han sedermera köpte ritpapper.

På den tiden gingo många gamla gummor och gubbar omkring i bygden, riktiga original, vilka även hälsade på i Mattis hem, där de utan att själva veta om det fingo sitta modell för Mattis, som satt i en vrå bakom sättugnen (en järnspis i rummet sammansatt av järnhällar men som eldades från köket). Han hade även en jämnåring med samma intressen, med vilken han bytte teckningar. Troligen var det en brorson till Bengt Nordenberg vid namn Henrik Nordenberg.

När så hans skoltid var över så fick han komma till Kristianstad, där han fick lära sig målaryrket. Mästaren okänd. Kom troligen därefter till en målaremästare Faercus i Karlshamn, där hans konstnärstalanger ofta togos i anspråk.

En ännu levande kamrat till honom där har skildrat, huru som ett par gesäller en gång målat en häst som skylt eller dekoration. Hästen var så tillvida färdig med undantag av ögat, som de ej kunde få något liv i. Så kom-

mo de överens om att hämta Mattis, som kom, fick fatt på en spetspensel och med några enkla drag så var hästen som levande.

1870—1878. Ett tiotal år arbetade han inom yrket i Stockholm där han gifte sig med en värmländska och fick med henne fyra barn. Därefter konditionerade han någon tid som hotellmålare i Nora. Sedan flyttade han tillbaka till sin födelsebygd.

På 1890-talet målade han figurerna å läktarbarriären i Urshults kyrka.

Blev 1904 änklings, men omgifte sig sedermera med sömmerskan Augusta Karlsson och fick tillsammans med henne 2 st. barn.

Till sitt sätt var han en mycket godmodig människa, ett ständigt glatt humör samt ett utpräglat ordningssinne, talade gärna om gamla historier och upplevelser från forna dagar. Han föredrog gärna Bellmans sånger, spelade flöjt och sysselsatte sig gärna med diktning på lediga stunder.

Under sin senare tid i Ringamåla utförde han en del väggmålningar i Ringamåla, Påkamåla och Ö. Härnäs, vilka ännu en del finnas kvar.

De sista åren av sin levnad var han sjuklig, men ritade och målade ändå, men resultaten blevo ju sämre helt naturligt på grund av åldern och kanske ännu mer sjukdom. I synnerhet perspektiven i hans alster blev ej som de skulle vara.

Mycket intresserad var han av den kände kyrkmålaren Per Hörberg, bekant för sina altartavlor, varför man kan möjligen tänka sig anledningen till att han under sin Stockholmsvistelse tog sig namnet Hörberg, ty förut hette han Håkansson."

De teckningar, som följa artikeln, äro alla reproducerade (Foto O. Mattsson, Lund) efter hans ritböcker från 1924 och originalen med undantag av båda självporträtten och porträtten av föräldrarna samtliga kolorerade. Mattis Hörberg var, när de tillkommo, 68 år gammal och bunden vid sjuklägret. Ritböckerna voro väl närmast avsedda som bilderböcker för hans barn.

Resultatet är storartat ur många synpunkter.

Läsaren, som hunnit så långt, kan blott vända några blad och får sedan tillfälle att konstatera de konstnärliga kvaliteterna i hans verk. Speciellt äger konstnären en mycket stor förmåga av uttryck. Jag nöjer mig med att hänvisa till de båda självporträtten, som det ena inleder och det andra avslutar bilderna.

Den humor, bilderna rymma, är god och glad. Den är lika mycket medveten som omedveten.

I kulturhistoriskt hänseende äro bilderna verkligt värdefulla. Miljöerna äro riktigt återgivna och behandla i några fall ämnen ur folkets liv, som mig veterligt aldrig annorstädes varit föremål för konstnärlig framställning.

Mattis Hörberg är en konstens bygdemålsberättare. Hans konstnärliga metod träffar originalet lika nära som bygdemålet inom en annan konstart. Han berättar i bild på folkets eget språk. Bilderna äga ett helt annat dokumentariskt värde än t. ex. det düssel-dorffska genremåleriet, som tillrättalagts för en bildad publik och närmast är att jämföra med berättelser ur folkets liv på högprosa.

Det vore sannerligen icke en oförtjänt hyllning, om Hembygdsförbundet den 28 januari 1938 kunde lägga några enkla vallmor på Mattis Hörbergs grav i Ringamåla kyrkogård för den glädje han sent omsider fått bereda dess medlemmar genom sin konst.

Varför just vallmor?

Därför att Mattis Hörberg diktat om denna blomma följande:

"Jag står uppå min stängel röd
min tid är flyktig vorden
i mina porer saften sköd
men dignade till jorden.

Jag på min stängel blodröd står
och lyser ifrån vallen,
jag gläder dig, jag kom i går
i morgon är jag fallen.

En favorit jag likväl är,
och utav några vunen,
min enkelhet mig likväl klär
om blott det var för stunden.

För mig som diktat dessa ord,
du blomman är för alla,
bland blommors mängd du slår rekord,
hur domen än må falla."

Och varför den 28 januari?

Mattis Hörberg dog den 28 januari 1926.

Förundras ej! om i min blick du röjer
 af längtan född en oförgänglig tår,
 om ungdomslust uppå min kind ej dröjer,
 der gravens tusensjön i blomning står
 om mina läppar törstande jag böjer
 dit varifrån all hjärtats svalka går
 till sångens källa! Livets hälsokälla,
 der lugn och kärlek utur djupet välla.

Av skalden Erik Sjöberg.

FADERN.

Född 1816 i Almunds-
ryds församling, Kro-
nobergs län.

Död i Högaböke, Rin-
gamåla församling, den
23 november 1891.

MODERN.

Född den 18 september
1824 i Asarums för-
samling.

Död den 16 maj 1908
i Högaböke i Ringa-
måla församling.

Et äldrigt par på väg till Kyrkan.
 gammal god sedvänja.

Et äldrigt par på väg till Kyrkan —
 gammal god sedvänja.

Lars Nilsson
 min morfar född 1786, och dog 1867.

Lars Nilsson
 min morfar född 1786, och dog 1867.

*Knappastugan
der jag lärde a, b, c, d. (Korpral Knapp synes.)*

*Far och mor på väg till Asarums kyrka
en Söndagsmorgon, Olof och jag har fått följa med.*

*Far och mor på väg till Asarums kyrka
en Söndagsmorgon, Olof och jag har fått följa med.*

I mitt Föräldrakam.
 Hvad vill du ha i da Masse, antingen 6 styker till snus eller en skifva bröd, ha, ha, ha, då tar jag helst penger.

Julakosten

*Båtsman Skytt tar upp
 (kom skytt så får du en sup)*

FAR TÄMJer STUTAR.

Ni skullat sett när far tämde stutar,
dä va ett jäkla sjå, att få dem till att gå,
ja tror ja redan slutar.

Nej! Farsgubben han va envis, envisa stutarna ock
dä gick inte en tum med pock, nej han pratade
med dem, tjänis.

Jag skulle ta i hornen på grimmel ock leda
honom rätt, då fick jag mig ett sprätt,
så jag såg sjärnor på Guds himmel.

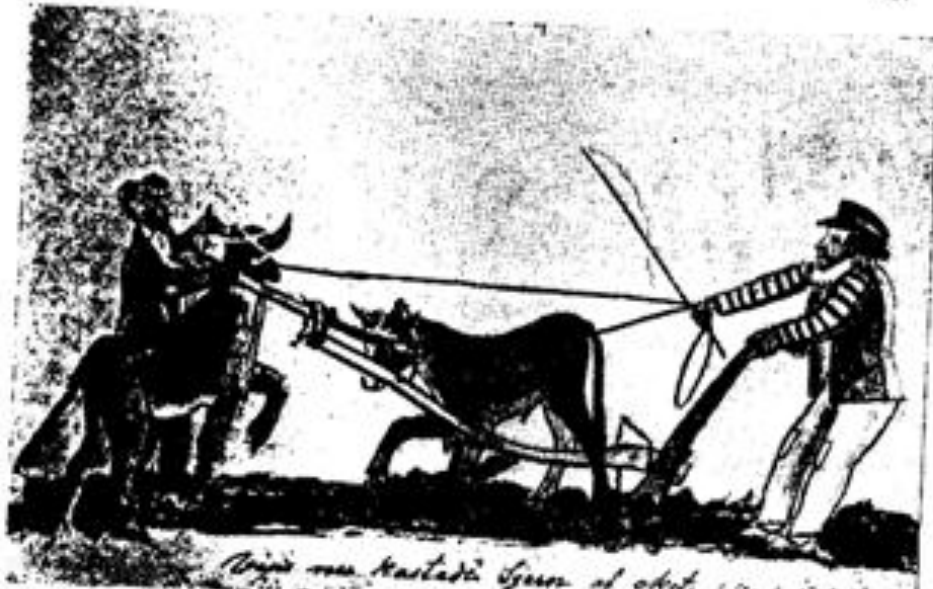
Far satte ploget rätt i jorden, stutarna lade sig
Far sade pojke tig! jag hörde ej sista orden.

Sen ska ni tro, mor lärde knepet,
att lära stutarna gå, hon gick före med
hö ock strå, ock jag tog och ledde med repet.

Wips nu kastade Sjörn af oket, (se bilden)
han blev i manken ömm, ock i örat sår
af tömm, ock fåran den blev krocket.

Men arbetet lönade ändå mödan.
Stutarna gick sen bra,
Och lärde sig till att dra, ock Gud väl-
signade grödan.

M. Hörberg.

Vips nu kastade Sjern af oket. (läs bredvid)
Vips nu kastade Sjern af oket. (läs bredvid)

Petter Johan ock broder Karl Johan bärja inn Hö.
Petter Johan ock broder Karl Johan bärja inn Hö.